

Сергій Віталійович СТЕПАНЕНКО

кандидат економічних наук, викладач, Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету
e-mail: serg20105@gmail.com

Павло Вікторович КОЛІБЕРДА

магістр, Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

**РОЗРОБКА Й ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

Степаненко, С. В. Розробка й впровадження механізму підвищення експортного потенціалу підприємства [Текст] / Сергій Віталійович Степаненко, Павло Вікторович Коліберда // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 225–232. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Економічні тенденції, які панують на вітчизняному та світовому ринках спонукають підприємства до пошуку нових шляхів підвищення ефективності діяльності. Враховуючи те, що на сьогоднішній день використання лише набутого досвіду та консервативних методів управління не сприяє підвищенню експортного потенціалу підприємств внаслідок впливу багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, необхідний пошук нових альтернативних шляхів розвитку, одним з яких є розробка й впровадження механізму підвищення експортного потенціалу підприємства.

Метою дослідження є визначення структури механізму підвищення експортного потенціалу підприємства.

Висновки. Функціонування механізму підвищення експортного потенціалу підприємства в контексті економічно-господарської діяльності конкретного підприємства виражається у розробці та проведенні на підприємстві певної множини заходів. Вони в сукупності своїй спрямовані на забезпечення підвищення потенціалу підприємства з врахуванням поточного економіко-господарського становища підприємства, ресурсів, які є у його розпорядженні, конфігурації зовнішнього середовища підприємства й стратегій експортної діяльності, які воно може застосувати, виходячи з чинників.

Ключові слова: механізм, експортний потенціал, механізм експортного потенціалу, структура, стратегія.

Serhii Vitaliyovych STEPANENKO

PhD in Economics, Lecturer, Kharkiv Institute Of Trade And Economics of Kyiv
National University of Trade and Economics

Pavlo Viktorovych KOLIBERDA

Master, Kharkiv Institute Of Trade And Economics of Kyiv National University of Trade and
Economics

**DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF THE MECHANISM OF ENTERPRISE EXPORTS
POTENTIAL INCREASING**

Abstract

Introduction. The economic trends that prevail on the domestic and global markets are driving companies to find new ways to improve their performance. Taking into account that for today the

---

using only acquired experience and conservative methods of management does not contribute to increasing the export potential of enterprises due to the many factors influence of the external and internal environment, it is necessary to find new alternative ways of development, one of which is the development and implementation mechanism for increasing the enterprise export potential.

The purpose of the study is to determine the mechanism structure of increasing the enterprise export potential.

Conclusions. Functioning of the mechanism of the enterprise export potential increasing in the context of economic and business activities of a particular enterprise is expressed in the development and implementation of a set of measures at the enterprise. Together they are aimed at ensuring the increase of the enterprise's potential, taking into account the current economic situation of the enterprise, the resources at its disposal, the configuration of the enterprise's environment and strategies of export activity, which it can apply based on factors.

Keywords: mechanism, export potential, mechanism of export potential, structure, strategy.

JEL classification: F 19

Вступ

Економічні тенденції, які панують на вітчизняному та світовому ринках спонукають підприємства до пошуку нових шляхів підвищення ефективності діяльності. Враховуючи те, що на сьогоднішній день використання лише набутого досвіду та консервативних методів управління не сприяє підвищенню експортного потенціалу підприємств внаслідок впливу багатьох факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, необхідний пошук нових альтернативних шляхів розвитку, одним з яких є розробка й впровадження механізму підвищення експортного потенціалу підприємства. Дослідженням сутності й структури експортного потенціалу займалися та займаються численні вітчизняні та наукові дослідники. В рамках нашого наукового пошуку ми спиралися на результати роботи таких науковців: І. В. Авксентієва, В. М. Байрак, С. В. Бестужева, Н. А. Клименко, В. В. Коломієць, Б. Н. Крижновський, В. В. Крищук, І. М. Лаврів, Т. І. Ломаченко, В. В. Матвеев, О. Г. Мельник, В. Є. Новицький, Т. В. Пепа, Л. А. Петренко, Н. М. Пирець, О. О. Стахорський, М. С. Сичов, Д. В. Солоха, Л. П. Серова, М. М. Чубар, М. Б. Швецова, І. К. Ярмоленко. Незважаючи на чисельні розробки, питання вдосконалення структури механізму експортного потенціалу вимагають подальшого вивчення.

Мета та завдання статті

Метою дослідження є визначення структури механізму підвищення експортного потенціалу підприємства.

Для досягнення поставленої цілі було вирішено такі завдання: надано розуміння структури потенціалу як феномена в економічній науці; розроблено й обґрунтовано структуру механізму підвищення експортного потенціалу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Механізм виступає одним із найбільш складною та найбільш розповсюджених понять в економічних дослідженнях, який дозволяє реалізувати поставлені завдання, використовуючи відповідний методологічний та методичний інструментарій. Для огляду структури механізму необхідно проаналізувати чисельні дослідження, але в ряді робіт таке узагальнення вже здійснено, що дозволяє використовувати їх для обґрунтування структури механізму підвищення експортного потенціалу підприємства. Як зазначають дослідники, такий механізм є «системою функціональних взаємозв'язків між організаційно-управлінської структурою, стратегією та чинниками ринкового середовища підприємства» [1, с. 228].

В роботі [2] представлено контент-аналіз категорії «механізм»: цілі (16), принципи (6), завдання (1), функції (6), методи (20), важелі (9), інструменти (23), ресурсне забезпечення (5), правове забезпечення (7), організаційне забезпечення (6), об'єкт управління (14), суб'єкт управління (5), як бачимо найчастіше дослідники виокремлюють структурі механізму цілі, об'єкт управління, методи та інструменти. З нашої точки зору, поняття «інструменти» є досить узагальненим і відповідно під ними варто розуміти ті ж самі методи, функції та важелі.

В роботі Степаненка С. В. [3] здійснено морфологічний аналіз понять: організаційно-економічний механізм, механізм управління, економічний механізм, господарський механізм та безпосередньо механізми. На основі даного узагальнення автором доведено, що його призначенням є забезпечення відповідного виходу як результату шляхом перетворення вхідних параметрів на вихідний. Вихідним параметром є експортна стратегія, а вхідними варто розглядати всі складові експортного потенціалу підприємства. Структура механізму, подібна до вище наданих результатів, охоплює цілі, функції, методи, структуру та форми управління. Як економічний механізм він повинен включати важелі і регулятори, цільові, функціональні підсистеми і підсистеми забезпечення, взаємопов'язані та взаємообумовлені. Як організаційно-економічний механізм він повинен відображати в формуванні регулювання відносин об'єктів внутрішнім і зовнішнім середовищем, а також перерозподіл ресурсів. Як було доведено, експортний потенціал – це сукупна здатність у сфері експортної діяльності як емерджентної властивості від її структурних елементів, що виступає частиною економічного потенціалу підприємства. Відповідно механізм підвищення експортного потенціалу є організаційно-економічним, в рамках якого настроювання взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем є головною ціллю його функціонування. Ми погоджуємося із необхідністю включення суб'єкта управління до структури механізму, що обґрунтовано доведено в роботі [3]. Також ключові блоки механізму мають включати керуючу підсистему, представлено суб'єктом управління, керовану підсистему, представлену об'єктом управління, та управлінський вплив суб'єкта на об'єкт.

В дослідженні І. В. Колупаєвої [4; 4] на прикладі механізму регуляторної політики держави виокремлено такі ключові складові його структури: цілі, принципи (загальні та специфічні), важелі, класифіковані за характером впливу та типом, методи, розподілені за засобом впливу і за формою, функції та види забезпечення: інформаційне, правове, аналітичне, організаційне, ресурсне фінансово-економічне. Механізм включає суб'єкти та об'єкти управління та функціонує в умовах зовнішнього середовища.

Таким чином, на основі проведеного узагальнення, ми пропонуємо до структури механізм підвищення експортного потенціалу підприємства включати в рамках керуючого впливу цілі, методи, принципи, функції та закони, а також суб'єкта та об'єкта управління.

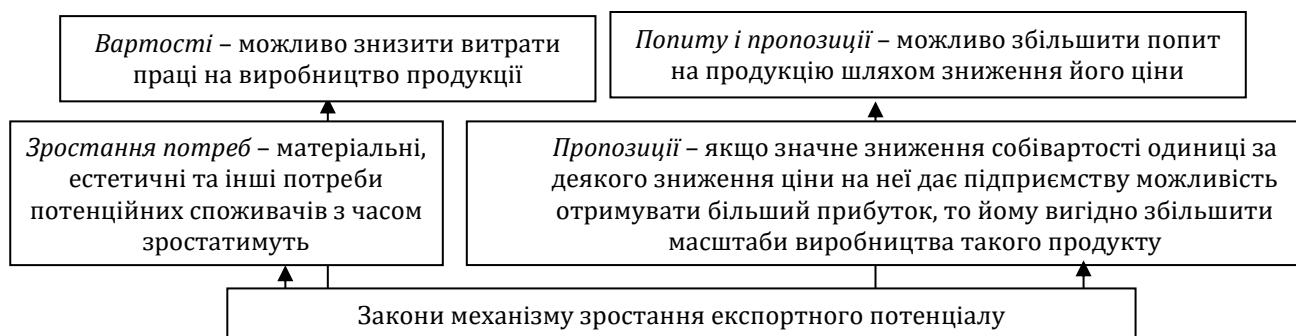
На основі представлених роботі визначимо сукупність законів механізму підвищення експортного потенціалу підприємства (рис. 1).

Застосування механізму підвищення експортного потенціалу підприємства повинне бути обумовлене досягненням певних цілей, зокрема таких як:

- 1) забезпечення розвитку експортного потенціалу підприємства в умовах певного економічного середовища на вітчизняному та світовому ринках для інтенсивного та екстенсивного розвитку експортного потенціалу підприємства;

- 2) напрацювання підприємством позитивного іміджу у колі партнерів, контрагентів, конкурентів та у населення в цілому через відповідальне та оперативне виконання угод, контрактів з метою досягнення комерційних, соціальних та екологічних завдань;

- 3) виявлення та посилення конкурентних переваг підприємства у сфері процесів виробництва, реалізації, маркетингу, управління тощо;
- 4) підвищення рівня ефективного використання та перерозподілу наявних ресурсів, а також залучення нових джерел для цілей експортування.

Рис. 1. Закони механізму зростання експортного потенціалу

Механізм підвищення експортного потенціалу підприємства повинен базуватися на таких принципах (табл. 1).

Таблиця 1. Принципи підвищення експортного потенціалу

Принцип	Сутність
Законність	підвищення експортного потенціалу підприємства повинно здійснюватися шляхами, які повністю відповідають встановленим вітчизняним та міжнародним правилам і законам, без їх порушення
Комплексність	механізм підвищення експортного потенціалу підприємства повинен охоплювати як внутрішнє, так і зовнішнє середовище експортного потенціалу підприємства: виробничої, фінансової, інвестиційної та ін. діяльності підприємства, вплив податкової політики, законодавчого регулювання, інформаційного забезпечення та інших зовнішніх факторів
Цілеспрямованість	використання механізму підвищення експортного потенціалу підприємства повинно бути зосереджене як на зростанні експортного потенціалу, так і на розширенні масштабів зовнішньоекономічної діяльності підприємства
Самозабезпечення	механізм підвищення експортного потенціалу повинен забезпечувати постійне здійснення виробничо-збутової діяльності підприємства навіть у разі виникнення або продовження дії несприятливих факторів
Безперервність	механізм підвищення експортного потенціалу повинен функціонувати постійно у процесі функціонування підприємства
Циклічність	функціонування механізму підвищення експортного потенціалу здійснюється відповідно до управлінського циклу підприємства та підлягає постійному моніторингу на кожному з цих етапів
Підпорядкованість діяльності підприємства етапам управління	здійснення управління експортним потенціалом підприємства повинно повністю відбуватися відповідно до етапів управління, на кожному з яких усі відповідальні особи повинні сумлінно виконувати свої функції
Адаптивність	властивість використовувати усі сприятливі ефективні можливості для підвищення експортного потенціалу підприємства, що виникають на ринку, не ставлячи в пріоритет економію ресурсів
Обережність	впровадження заходів повинно базуватися на детальному та чіткому плануванні, що дозволить уникнути критичних ситуацій у процесі управління експортним потенціалом
Пріоритет репутації	базовим важелем у формуванні експортного потенціалу підприємства є його репутація, тому від її стану залежить і експортна привабливість підприємства
Мотивована кваліфікація	у процесі реалізації дії та підтримання функціонування механізму підвищення експортного потенціалу необхідно слідкувати за тим, щоб відповідальними особами виконувалися у повній мірі всі визначені функції, які будуть достатньо забезпечені мотивацією
Інформованість	моніторинг зовнішнього та внутрішнього стану підприємства повинен мати обов'язковий характер з метою відстеження основних тенденцій для прийняття відповідних рішень
Економічна ефективність	для забезпечення росту експортного потенціалу підприємства необхідно використовувати лише ті методи, засоби, інструменти, які матимуть найвагоміший економічний ефект
Відповідальність	кожен працівник несе відповідальність за виконання своїх функцій перед керівництвом та колективом підприємства

Сукупність методів варто представити такими традиційними:

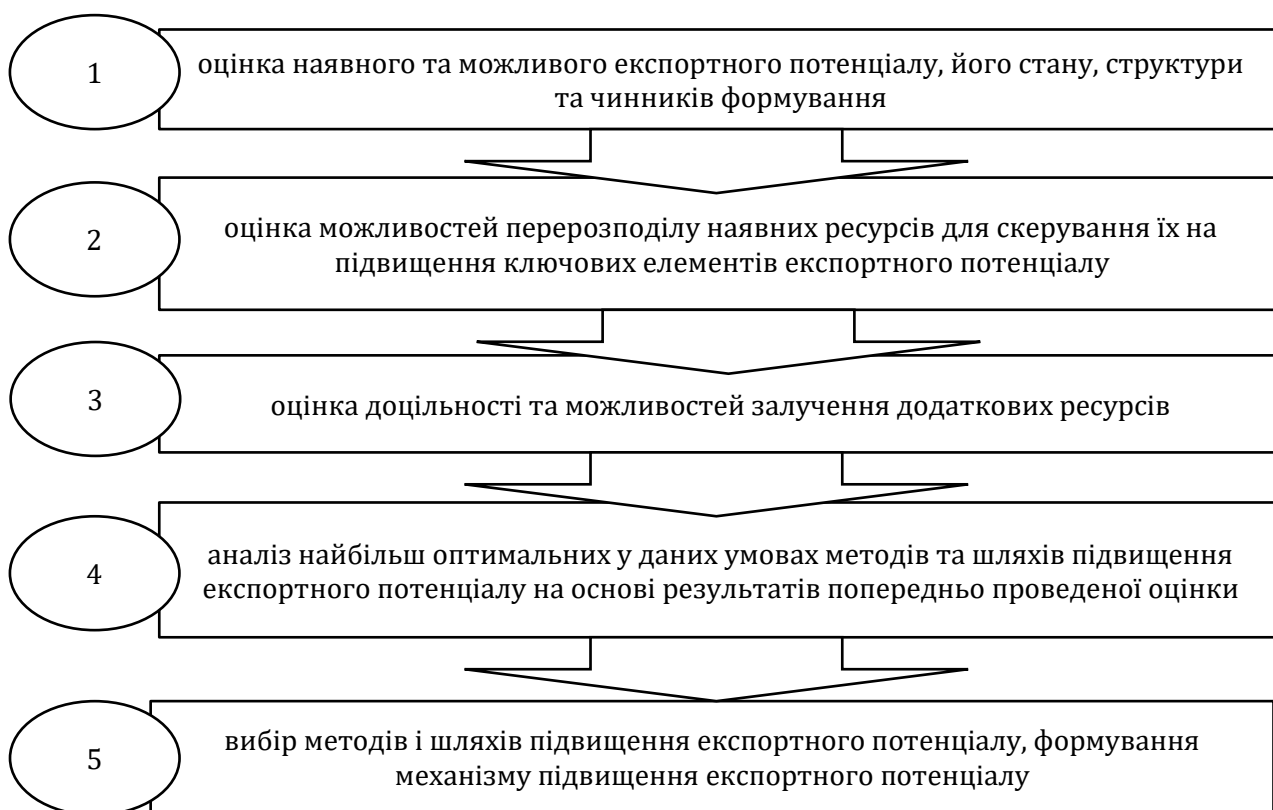
адміністративні – базуються на владних і правових мотиваціях і забезпечують підвищення ефективності роботи підприємства за рахунок кращої організації діяльності працівників і підрозділів;

економічні передбачають вплив на матеріальні інтереси людей, орієнтацію на виконання певних показників або завдань і винагороду за їх виконання;

соціально-психологічні – це сукупність прийомів, використовуваних в науках, що вивчають діяльність людини і міжособистісні відносини.

Варто зауважити, що розробка механізму вимагає реалізації ряду етапів, які набувають форми алгоритму (рис. 2).

Механізм підвищення експортного потенціалу підприємства повинен включати такі функції (функціональні елементи): оцінку експортного потенціалу підприємства, планування експортного потенціалу підприємства, організацію як створення відповідних підрозділів (відділ моніторингу експортного потенціалу підприємства) та визначення їх повноважень щодо реалізації ЗЕД підприємства, реалізацію експортного потенціалу підприємства, аналіз та контроль реалізації експортного потенціалу підприємства, розподіл результатів реалізації експортного потенціалу підприємства та мотивацію спеціалістів, залучених до експортної діяльності.

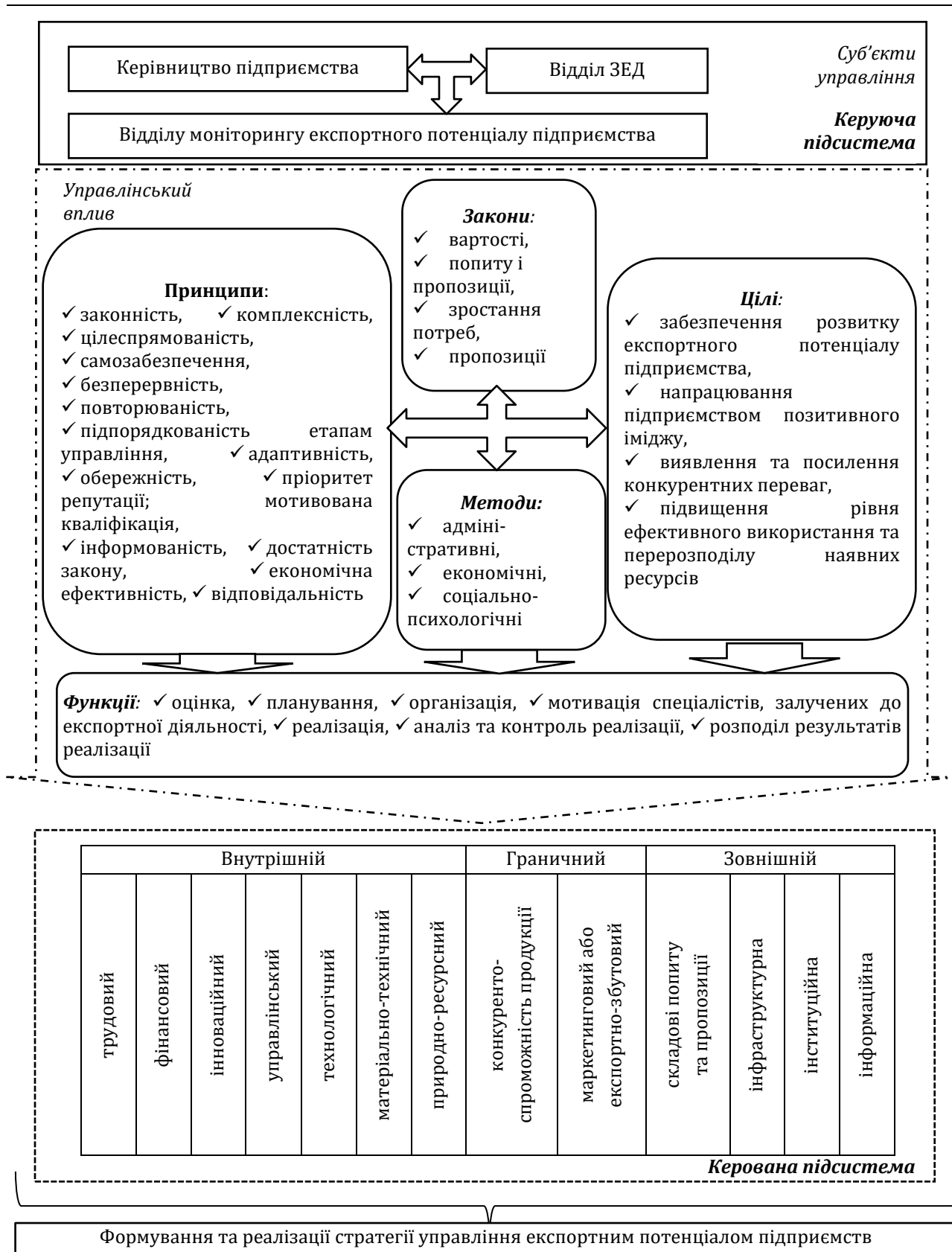
Рис. 2. Послідовність етапів формування механізму підвищення експортного потенціалу підприємства

Джерело: розроблено автором

Вище наведені функціональні елементи дозволяють охопити всі стадії управління експортним потенціалом підприємства.

Таким чином, загальне бачення механізму підвищення експортного потенціалу підприємства варто представити так (рис. 3).

Оцінка експортного потенціалу підприємства дозволить виявити поточний стан експортного потенціалу та визначити, наскільки його характеристики відповідають бажаним параметрам.

Рис. 3. Механізм підвищення експортного потенціалу підприємства

На основі попереднього етапу планування експортного потенціалу підприємства сприятиме урахуванню всіх ризиків та можливостей у процесі управління експортним потенціалом підприємства, а також розробити систему завдань, які дозволять досягти встановлених пріоритетних цілей.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, реалізація експортного потенціалу підприємства направлена на його підвищення; за результатами цієї реалізації відбувається аналіз та контроль реалізації експортного потенціалу підприємства, які дозволять визначити наскільки ефективною виявилася реалізація, чи існують певні латентні резерви та як їх можна використати.

Розподіл результатів реалізації експортного потенціалу підприємства є обов'язковим елементом, задля якого і впроваджується механізм підвищення експортного потенціалу підприємства, оскільки саме на цьому етапі визначається наскільки ефективними були здійснені попередні заходи.

Невід'ємною частиною є мотивація реалізації експортного потенціалу, оскільки вона є рушійною силою удосконалення всього механізму.

Функціонування механізму підвищення експортного потенціалу підприємства в контексті економічно-господарської діяльності конкретного підприємства виражається у розробці та проведенні на підприємстві певної множини заходів. Вони в сукупності своїй спрямовані на забезпечення підвищення потенціалу підприємства з врахуванням поточного економічно-господарського становища підприємства, ресурсів, які є у його розпорядженні, конфігурації зовнішнього середовища підприємства та стратегій експортної діяльності, які воно може застосувати, виходячи з вищевказаних чинників.

Список літератури

1. Лаврів І. М. Теоретичні аспекти формування експортного потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 8(1). С. 129-131.
2. Баланович А. М. Обґрунтування стратегій розвитку промислового підприємства на основі ринкових тенденцій. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Харків: Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2018. 343 с.
3. Степаненко С. В. Науково-теоретичне дослідження сутності поняття «механізм» в контексті управління організаційними змінами. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. № 13. С. 275–287.
4. Колупаєва І. В. Механізм регуляторної політики держави: сутність та детермінанти. *Ефективна економіка: електрон. наукове фах. видання*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5325>
5. Колупаєва І. В. Генеза сучасної концепції регуляторної політики держави. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спец. 08.00.03. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2017. 40 с.
6. Бестужева С. В. Концептуальні підходи до визначення сутності експортного потенціалу. *Економіка і суспільство*. 2017. випуск 8. С. 22–29.
7. Волченко Н. В. Управління експортним потенціалом підприємства: теоретичний аспект. *Вісник Сумського нац. аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 4. С. 36-40.
8. Мельник О. Г. Експортний потенціал підприємства: сутність і методологічні основи аналізу. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 226–231.
9. Чубар М. М. Сучасні підходи до визначення структури експортного потенціалу промислового підприємства. *Культура народів Причорномор'я*, 2013. № 6. С. 364–368.

References

1. Lavriv, I. M. (2016). «Theoretical Aspects of Export Potential Formation». *Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo nacional`nogo universy`tetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosy`ny` ta svitove gospodarstvo*. Issue. 8(1). pp. 129-131.
2. Balanovy`ch, A. M. (2018). *Obg`runtuvannya strategij rozvy`tku promy`slovogo pidpry`yemstva na osnovi ry`nkovy`x tendencij*. [Grounding strategies for the development of an industrial enterprise on the basis of market trends]. Ph. D. Thesis: 08.00.04. Kharkiv. Ukraine.
3. Stepanenko, S. V. (2015). «Scientific and theoretical study of the essence of the concept of «mechanism» in the context of management organizational changes». *Visny`k Voly`ns`kogo insty`tutu ekonomiky` ta menedzhmentu*. no 13.pp. 275–287.
4. Kolupayeva, I. V. (2016). Mexanizm regulyatornoyi polity`ky` derzhavy`: sutnist` ta determinanty`. [Mechanism of the regulatory policy of the state: essence and determinants]. *Efekty`vna ekonomika*. [Effective economy]. (electronic journal). no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5325>
5. Kolupayeva, I. V. (2017). *G`eneza suchasnoyi koncepciyi regulyatornoyi polity`ky` derzhavy`*. [Genesis Contemporary Concept of State Regulatory Policy]. Abstract of Ph.D. Thesis 08.00.03. Chernihiv: Chernigivs`ky`j nacional`ny`j texnologichny`j universy`tet. Ukraine.
6. Bestuzheva, S. V. (2017). «Conceptual approaches to the definition of the essence of export potential». *Ekonomika i suspil`stvo*. Issue 8. pp. 22–29.
7. Volchenko, N. V. (2017). «Management of the export potential of the enterprise: the theoretical aspect». *Visny`k Sums`kogo nacz. agrarnogo universy`tetu. Seriya : Ekonomika i menedzhment*. Issue. 4. pp. 36-40.
8. Mel`ny`k, O. G. (2017). «The export potential of the enterprise: the essence and methodological basis of the analysis». *Problemy` ekonomiky`*. no 1. pp. 226–231.
9. Chubar, M. M. (2013). «Modern approaches to the definition of the structure of the export potential of an industrial enterprise». *Kul`tura narodov Pry`chernomor`ya*. no 6. pp. 364–368.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2018 р.